

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΛΥΚΙΑΣ (ΛΥΚΟΥΡΣΙΟΥ ΝΥΝ)

ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΙΜΕΝΟΣ ΑΥΤΗΣ

ΟΓΧΗΣΜΟΥ (ΝΥΝ ΛΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ)

Ἀνωθεν τοῦ κατάντικρὸ τῆς Κερκύρας κειμένου λιμένος τῶν Ἀγίων 40 εἰς λόφου ἀρκετὸ ὕψηλόν καὶ εὐρέος, εὐρίσκεται τὸ Λυκούρσιον, ὅπερ κατέστη περιλάληλον ἐσχάτως διὰ τὴν γενομένην πρὸς τὰ ἐκείσε ἀτυχῆ ἐκστρατείαν. Φρονούμεν δ' ὅτι, ὡς ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν καὶ ἀσχοληθέντες περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν αὐτῶν, δυνάμεθα νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν περιεργίαν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Παργασσοῦ, διδόντες ἕσας πληροφορίας ἡδυνήθημεν νὰ περισυναγέγωμεν ἕκ τε τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, Ἑλλήνων καὶ Λατίνων καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ἡμεδαπῶν τε καὶ ἀλλοδαπῶν βοηθούμενοι προσέτι ἐκ τῆς αὐτοψίας καὶ τῶν ἐπικειλημένων ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ μεσαιωνικῶν λειψάνων, ἅτινα διεσώθησαν ἐν μέρει ἕως ἄρτι. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ γράφομεν τὴν παρούσαν εὐσύνοπτον πραγματείαν, ἣν καὶ διαιροῦμεν εἰς δύο μέρη διὰ τὸ εὐγραμμὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ταξινομήσεως τῶν περὶ τοῦ λιμένος τῶν Ἀγίων 40 ἀνηγγραφομένων καὶ τῆς ὑπερθεῖν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου κειμένης ἀρχαίας πόλεως Λυκίας, ἐξ ἧς προῆλθε τὸ Λυκούρσι, ὡς θέλομεν ἰδεῖν παρακατιόντες.

Καὶ εἰς μὲν τὸ Α' μέρος θέλομεν ἐξετάσειν ἰδίᾳ τὰ περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ λιμένος Ὀγχήσμου, ἐξ οὗ προῆλθον τὰ μεσαιωνικά, Ἀγχισας, Ἀγχίσκος, Ἀγγιασμός καὶ Ἀγχιαζός: ὀνόματα, ἅπερ μετεδόθησαν ὑπερον καὶ τῇ πόλει διὰ τὴν ἀμάθειαν, ὀνομαζομένην Λυκίαν, ὡς ἐφεξῆς ἀποδειχθήσεται, ἐπὶ Ἑλλήνων.

Εἰς δὲ τὸ Β' μέρος θέλομεν ἐκθέσει τὰς δικωθείσας ἱστορικὰς εἰδήσεις, τὰς εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν λιμένα αὐτῆς ἀναφερομένας.

Α'

Ὅτι μὲν ὁ λιμὴν ἐκκληῖτο Ὀγχήσμος τὸ πάλαι, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ γεωγράφου Στράβωνος ἐν τοῖς δε αὖν τούτῳ δ' ἐστὶ τῷ διαστήματι Πάνορμος τε, λιμὴν μέγας ἐν μέσοις ταῖς Κερκυρίοις ὄρεσι, καὶ μετὰ ταῦτα Ὀγχήσμος, λιμὴν ἄλλος, καθ' ὃν τὰ δυσμικὰ ἄκρα τῆς Κερκυρίας ἀντίκεινται.¹ Τὸ αὐτὸ ἀποδίδωσιν ὄνομα τῷ λιμένι τούτῳ καὶ ὁ Πτολεμαῖος.²

1 Στράβωνος. Βιβλ. Ζ' σελ. 50—51 ἐκδ. Κοραῆ.

2 Ὑπερωτικών Σερμίλλου σελ. 31 ἐκδ. Βερολίνου 1854.

Ἀλλὰ πόθεν προῆλθεν ἡ ὀνομασία; δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν θετικῶς πρὸς τὴν ἐρώτησιν ταύτην· ἐὰν ὁμῶς ἐπιτραπῇ ἡμῖν ἡ ἐξ ἀναλόγων ὀνομάτων ἀλλαχόθι ἀπαντωμένων ὑποστήριξις, δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἐκ μυθολογικῶν θεοτήτων καὶ ἰδίᾳ θαλασσιῶν προῆλθεν· οὕτω καὶ ὁ Παυσανίας τῆς ἐν Βοιωτίᾳ περὶ κληῖδος τὴν ὀνομασίαν πολεῶς, Ὁγχηστοῦ λέγει ἐξ Ὁγχηστοῦ, παιδὸς τοῦ Ποσειδῶνος προελθεῖν, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς ἐπομένοις· «Ἀπὸ δὲ τοῦ ὅρου τούτου πέντε ἀπέχει καὶ δέκα σταδίου πόλεως ἐρείδεται Ὁγχηστοῦ»· οἱ δὲ ἐνταῦθα οἰκῆται Ποσειδῶνος παῖδα Ὁγχηστὸν· καὶ ἐμὸν δὲ νόος τε καὶ ἄγαλμα Ποσειδῶνος ἐλείπετο Ὁγχηστοῦ καὶ τὸ πᾶν ἄλλος, ὃ δὲ καὶ Ὀμήρου ἐπήνεσε». ¹ Τὴν σχέσιν καὶ συγγένειαν τῶν παναρχικῶν ὀνομάτων τῶν μερῶν τούτων τῆς Ἠπείρου πρὸς τὰ τῆς Βοιωτίας παρατήρησε πρὸ ἐμοῦ ὁ ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ σοφὸς καθηγητὴς, κ. Δ. Δ. Σεμιτέλος· πολλὰ δὲ καὶ καλὰ ἔγραψε περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἀντικειμένου ἐν τοῖς Ἠπειρωτικοῖς αὐτοῦ. ² Ὅτι ὁμῶς τὸ ὄνομα Ὁγχηστος ἢ Ὁγχησμος ³ ἐστὶ πανάρχαιον μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου λέγοντος·

Ὁγχηστὸν θ' ἱερὸν, ποσειδήϊον ἀγλᾶν ἄλλος. ³

Δὲν φαίνεται λοιπὸν ἀπόβλητον παρὰ τῇ αἰσθητῇ κριτικῇ, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς τοὺς παναρχικοὺς χρόνους καὶ ὁ λιμὴν τῶν Ἀγίων 40 ὀνομάζετο Ὁγχησμος ἢ Ὁγχηστος διὰ τοὺς αὐτοὺς μυθολογικοὺς λόγους, δι' οὓς καὶ ἡ ἐν Βοιωτίᾳ Ὁγχηστος. Καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν τούτου φαινόμεθα δικαιούμενοι, καθόσον παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ποσειδῶν ἀκρωτήρε-ον μετὰ τὸν λιμὲνα Ὁγχηστον ὑπάρχει, κατὰ τὴν ἐπομένην μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος· «Μετὰ δὲ Ὁγχηστον, Ποσειδῶνα, καὶ Βουθρωτὸν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ καλουμένου πηλώδους λιμένος, ἰδρυμένον ἐν τόπῳ χερρόνησίζοντι, ἐποίκους ἔχον οὐ Ρωμαίους, καὶ τὰ Σύδοτα». ⁴ Δὲν ἔχομεν λόγους νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ὁ λιμὴν συνετήρησε τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα ἕως τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, καθ' οὓς κατὰ πρῶτον ἐπιφαίνεται αὐτῷ νέον ὄνομα, Ἀγχίσης, ὡς μαρτυρεῖ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς λέγων τάδε· «Ἐκ δὲ Βουθρωτοῦ παρὰ γῆν κομισθέντες ἄχρη λιμένος, Ἀγχίτου μὲν τότε ὀνομασθέντος, νῦν δ' ἀσφαιστέραν

¹ Παυσαν. Βοιωτικ. Βιβλ. θ' ΣΚΝΙ. 5, 6. ἐκδ. Λεψίας. 1854. — ² Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου γράφει ὁ κ. Σεμιτέλος τάδε· «ὅτι κακῶς γράσσεται Ὁγχηστος μετὰ τοῦ ἰωτα παρὰ Στράβωνι, ὁ δὲ ἀλλοῦ παραβάλλοντι τούτομα πρὸς τὴν ἐν Βοιωτίᾳ Ὁγχηστον· δοκεῖ δὲ ποτε, καὶ ἡ ἡμετέρα Ὁγχηστος καλεῖσθαι, εἰ μὴ αἰεὶ, καὶ ἴσως καλῶς ἔχει, τὰ χειρόγραφα μετὰ τοῦ ταυ, καὶ ὁ (ἡ) Ὁγχησμος Ὁγχηστος αἰεὶ ἐκαλεῖτο». Ἠπειρωτ. Σεμιτέλου κεφάλ. Γ' § 22. σελ. 36 ὑποσημ. 14. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Σεμιτέλου φαίνεται καὶ ἀρκετὰ δικαιολογεῖ τὴν διόρθωσιν τοῦ ὀνόματος Ὁγχηστος εἰς τὸν τύπον Ὁγχηστος ὅστις ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρῳ καὶ Παυσανίᾳ (ἐνθ' ἄνωτ.) ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Στράβωνι ἀλλοχού. — ³ Ὀμηρ. Ἰλιάδ. Β' στιχ. 506. Αἱ προσμήτραι σχέσεις τῶν ὀνομάτων τούτων τυχαῖαι οὐκ εἰσιν, διότι παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ ρίζα τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπομένων γλωσσολογικῶς ὑπάρχει ἡ αὐτὴ ἐννοια ἐν ἀμφότεροις. — ⁴ Στράβων. Βιβλ. Ζ' ἐνθ' ἄνωτ. Τὸ ὄνομα Ὁγχηστος ἀπαντᾷ καὶ εἰς ποταμὸν, ὡς μαρτυρεῖ Πολύβιος λέγων· «ὁ δὲ Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὁγχηστὸν ποταμὸν, αὐτοῦ κατέβηκεν». κλπ. Βιβλ. ΙΒ'. ΙΙΙ. 5. 6. ἐκδ. Τάουχ. τόμ. Α'.

»ἔχοντος ὀνομασίαν, ἱερὸν καὶ αὐτόθι τῆς Ἀφροδίτης ἰδρυσάμενοι διαίρουσι
 »τὸν Ἴόνιον ἡγεμόνας ἔχοντες τῆς ναυτιλίας Ἀκαρνᾶνας, οἱ συνέπλευσαν
 »αὐτοῖς ἐθελούσιοι συνεπισπώμενοι τοὺς σὺν Πάτρωνι τῷ Θουρίῳ». ¹ Ἐνταῦθα
 παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ Ἀλικαρνασσεὺς παραγκωνίζει μὲν τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις
 ἀπαντῶμενον ὄνομα, Ὀγχησμος, καθὰ εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, καὶ παρει-
 σάγει τὸ Ἀγχίσης, ὡς ἀρχαῖον, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὀνομασίαν ὁ
 λιμὴν εἶχεν ἀσαφεστέρην, ὡς λέγει· τί δ' ἐννοεῖ διὰ τῶν ὄρων ἀσαφεστέρην
 ὀνομασίαν, καὶ διὰ τί οὐκ ἐσαφηνίσεν αὐτὸς τοῦτο; παραλείπομεν πρὸς
 τὸ παρὸν νὰ ἐξετάσωμεν τοῦτο τὸ ζήτημα, διὰ τὸ ἐπίτομον, ὑπὸ κριτικὴν
 ἀποψιν· λέγομεν ὅμως ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐν πολλοῖς χωλαίνει κριτι-
 κῶς, ὡς τοῦτο παρετήρησαν σοφοὶ ἐν Εὐρώπῃ ἄνδρες, ² καὶ ἐπομένως φαί-
 νεται καὶ ἐνταῦθα ὑποκλάζων. Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, τὸ ὄνομα φαίνεται
 ἐπικρατήσαν τοῦ λοιποῦ· εἰς δὲ τοὺς ἀκολουθοῦντας αἰῶνας ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸν
 τύπον Ἀγχισος, ὡς μαρτυρεῖ Προκόπιος ὁ Καισαρεύς, οὗτινος τὴν μαρτυρίαν
 παρακατιόντες θέλομεν παραθέσειν ὁλόκληρον χάριν σαφηνείας. Δὲν εἶναι
 δὲ ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὄνομα πρὸς τιμὴν Ἀγχίσου, τοῦ
 πατρὸς τοῦ Αἰνείου, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος φαίνεται δεδομένον ³ εἰς
 ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ἥρωας οὗτος τῶν Ἰρώων φυγῶν ἐκεῖθεν περιέπλεε τὰς Ἑλ-
 ληνικὰς ἀκτὰς πρὸς ἀποκατάστασιν· ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τοῦτο,
 οὐδ' ἐν Ἠπείρῳ, ὅπου παρὰ τὸ Βουθρωτὸν εἶχεν καταστήσει ὁ Ἑλενος καὶ ἡ
 Ἀνδρομάχη τοῦ Ἑκτορος ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, διέπλευσε τὸν
 Ἴόνιον καὶ ἔφθασεν εἰς Ἰταλίαν, ὡς γνωστόν. Ἐτι δὲ διατρίβοντι αὐτῷ παρὰ
 τὸν Ἀγχισον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Προκοπίου τοῦ Καισαρέως, συνέβη ἐξ
 ἀνθρώπων τὸν πατέρα Ἀγχίσην ἀφανισθῆναι καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τῷ χωρίῳ
 δοῦναι, ⁴ ὡς ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι, ὧν ἡ παράδοσις ἀγνοοῦμεν ποῦ ἐστηρίζετο.
 Τέλος δὲ πάντων παρὰ τῷ γραμματικῷ Ἱεροκλεῖ ἐν Συγκεδήμῳ ἀπαντᾷ
 τὸ ὄνομα ὑπὸ τὸν τύπον Ἀγχίασμος ὡς φαίνεται ἐν τοῖς ἐπομένοις «ἐπαρ-
 »χια παλαιᾷς Ἠπείρου ὑπὸ ἡγεμόνα, πόλεις ἰβ' Μητρόπολις, Νικόπολις,
 »Δωδώνη, Εὐροία, Ἀκτιον, Ἀδριανούπολις, Ἄστος, Φωινίκη, Ἀγχίασμος,
 »Βουθρωτὸς (Βούτριτος), Φωτικὴ, Κέρκυρα νῆσος, Ἰθάκη νῆσος». ⁵ οὕτως
 ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ⁶ καὶ φαίνεται ὅτι
 ὁ τύπος οὗτος ὁ τελευταῖος ἐστὶ πλατειασμός, οὕτως εἶπεῖν, τοῦ πρώτου
 Ἀγχισος, ἵνα μὴ εἴπωμεν παραφθορά, συνήθης τοῖς βυζαντινοῖς, ὡς εἰς
 ἄλλα πολλά· ἐκ τοῦ Ἀγχίασμος ἔπειτα προῆλθον τὰ χυδαῖα Ἀγγίασμος
 καὶ Ἀγχιάζος, ἀπαντῶντα παρὰ χειρογράφοις περιγράφουσι τὰς ἐπισκοπὰς

1 Διον. Ἀλικαρνασ. Βιβλ. Α' 1. 5. — 2 Τριγίδρου Γραμματολογ. μετὰφρ. Τρικλῆως καὶ Σχινᾶ σελ. 111 1852 Ἀθήνησι. — 3 Πανσαν. Ἀρχαῖα. VIII. XIII. 2. — 4 Προκ. Καισαρ. ἔδε παρακατιών. — 5 Bnsel Banduri, historia Byzantina. tom. I μετὰ θεματικῶν χαρτῶν. Βιβλ. Β'. κεφαλ. Β'. — 6 Κ. Πορφυρογεν. Περὶ θεμάτων. ἐκδ. Βενετίας 1724 καὶ ἐκδ. Βιζαντίου. Τόμ. Γ' σελ. 57.

κλπ. περί ὧν οὐδεὶς λόγος ἐνταῦθα. Ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα Λέοντος τοῦ Σοφοῦ φερομένοις Καταλόγοις τῶν ἐπισκοπῶν φαίνεται ἐλλείπον τὸ ὄνομα τῆς Ἀγχισμοῦ ἢ Ἀγχίσου, ¹ ὡς αὐτῶς καὶ εἰς τοὺς τοῦ Ἀνδρονίκου βασιλέως, Παλαιολόγου, αἵτινες ἐξεδόθησαν ἐσχάτως εἰς τὸ ἐξιόλογον περιοδικὸν Μουσαῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς. ² ὥστ' ἐξέλιπε παντάπασι τὸ ὄνομα ἀντικατασταθὲν διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀγίων 40· ἐδόθη δὲ τοῦτο διὰ τὴν περίφημον ἐν τῇ πόλει μονὴν τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα (Ἀγίων Σαράντα) περὶ ἧς ἀκολουθῶς ὁ λόγος ἔσται. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ λιμένος. Ἡ δὲ πόλις ὠνομάζετο Λυκία, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπομένης ἐπιγραφῆς ἀναμφιλέκτως·

ΘΕΟΦΙΛΟΥ
ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΛΥΚΙΩΝ

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εὑρον ἐν τῷ λιμένι Ἀγίων 40, ἅμα ἀποδοῦν τοῦ πλοίου, ὅτ' ἐπέστρεφον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου, Κωνσταντίνου Πετρίδου· ἦν δ' ἐπὶ πέτρας τετραγώνου καὶ ἐρυθροειδοῦς, κειμένης ἐν τῇ πρώτῃ βαθμίδι τῆς κλίμακος τοῦ τελωνείου, ὅπερ νῦν ἐγένετο ξενὸν (χάνιον). Δὲν μοὶ ἐπετρέψθη νὰ καταμετρήσω τὸ πλάτος καὶ μῆκος διὰ πολλοὺς λόγους· ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος ἦν ἐν μέρει τεθροισμένη, ὥστ' ἔλειπεν ἡ κατάληξις ὡν τοῦ ὀνόματος Λυκίων, ἣν καὶ συνεπλήρωσα. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐκοινοποίησα εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον ὁμοῦ μὲ ἄλλας Ἑπειρωτικὰς ἐπιγραφὰς εἰς πόνημα περιεχομένας, καθυποβληθὲν εἰς τὸν παρ' αὐτῷ Ζωγράφειον διαγωνισμόν, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἑπειρωτικῶν Συλλογῆ. Ἀλλ' ὁ σύλλογος ἐξέδωκεν αὐτὰς ἀτελέστικτα εἰς φυλλάδιον, περιέχον τὴν κρίσιν τῶν εἰς αὐτὸν καθυποβληθέντων πονημάτων. ³ Τὸν λίθον τοῦτον, ἐφ' οὗ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφὴ, εἶδε καὶ ὁ κ. Β. Ζώτος, ὁ Μολοσσός, ὁ ἐμὸς συμπλήκτης καὶ θεῖος, ἀλλὰ παρὰ πάντα ἐπιστημονικὸν λόγον γράφει ἐν τῷ καλουμένῳ Προδρόμῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑπειρωτικοῦ Συλλόγου, ὅτι ὁ λίθος περιέχει τὰς λέξεις τὰς δε : πόλις Λυκίων ὧδε ἐκτισται!!! ² Πρὸς τίνος σκοπὸν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐγγέγλυπται, ὁ ἐπιστήμων ἐν ἀκριβείᾳ νὰ ἀποφανθῇ ἐπιστημονικῇ οὐ δύναται· φαίνεται ὁμῶς οὕσα ἀναθηματικὴ, ἀλλὰ καὶ πάλιν δυσχέρεται ἀναφύοντα· διότι ἀγνοοῦμεν βωμοῦ ἀνάθημα ὑποδεικνύει, ἢ ἀγάλματος ἢ ἄλλου τινος ἐκ τῶν συνήθως ἀνατιθεμένων τοῖς θεοῖς ἢ τοῖς ἥρωσι· ὅπως δὴ ποτε ὁμῶς εἶναι λίαν σημαντικὴ διὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς πόλεως, ἥτις ἀρχαῖοντως διεφωτίσθη δι' αὐτῆς ἐνι-

¹ Juris graeco-romani. σ. 38. Band. histor. Byzant. σ. 240. — ² Περίοδ. Β' ἔτος Α 1875—6 ἐν Σμύρνῃ σ. 58—82. — ³ Ἰδὲ Κρίσιν Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγου Κωνσταντίνου, ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλάδιῳ. — Ἑπειρωτ. Μελέται Β, Ζώτου Μολοσσῶ. τ. Α' εἰδ. Α' σ. 56.

σχυούσης οὐ σμικρὸν τὴν εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ συνδικτηρηθεῖσαν, ὅστις ὅπως διετήρησεν ἔθνη, ἔθνη, ἀρχαίαις Ἑλληνικαῖς λέξεσι καὶ φράσεσι, οὕτω διεφύλαξε καὶ ἀρχαίαις Ἑλληνικαῖς ὀνομασίαις, καὶ τοι ὀλίγον παρεφθαρμέναι, ὥς συμβαίνει ἐνταῦθα εἰς τὸ ὄνομα *Λυκίας*, ὅπερ εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ ἀπικνύει *Λυκούροι*, προελθὼν ἴσως ἐκ τοῦ *Λυκουρσί*, τοῦ ὑπὸ τοῦ Μελετίου μαρτυρομένου τύπου.¹ Ἀλλ' ὁ σοφὸς μητροπολίτης Ἀθηνῶν παρὰ τοῦ λαοῦ ἔλαβεν αὐτὸν, ἢ παρὰ τοῦ Πκυσανίου, θέλων νὰ ἐξελληνίσῃ ἴσως τὸ ὄνομα; ἀπάντη γὰρ παρὰ τῷ σοφῷ Καισαρεὶ ὁ τύπος ἐν τοῖς δε εὗτος: «Παρὰ τοῦτο » ἡ ὁδὸς κάττεισιν ἐπὶ χωρίον *Λυκουρίαν*, καὶ ἐστὶ Φεναάταις ἡ *Λυκουρία* » πρὸς Κλειτορίου ὄροι τῆς γῆς. Προελθόντων δὲ σταδίους ὡς πεντήκοντα ἐκ » *Λυκουρίας* ἐπὶ τοῦ Λαέδωνος ἀφίξη τὰς πηγὰς.»² Ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἄλλαι πόλεις ἐν Ἀρκαδίᾳ φέρονται παρὰ τῷ περιηγητῇ τῆς ἀρχαιότητος ἔχουσαι τὴν αὐτὴν ῥίζαν, οἶον, *Λύκαια*, *Λυκόσουρα* καὶ *Λυκαιῶται*, αἵτινες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἦσαν ἔσθμοι.³ ἡ δὲ ῥίζα *Λυκ*, κατὰ τὸν σοφὸν Ἀκαδημαϊκὸν τῆς Γαλλίας κ. Α. Μωρῦν, ἐστὶν ἡ *lux lucis*, σημερινούσα φῶς, ὥς ἀποφαίνεται ἐν τοῖς δε' α' ἑτυμολογία de ce nom est évidemment empruntée au thème *Λυξ*, *lux*, qui s' est conservé dans le latin, et a donné naissance au grèce *Λευκός*, blanc, brillant: c' était donc un mot de la langue pélasgique, qui signifiait lumière»⁴. ὥστε συνάγεται ἐκ πάντων τούτων τὸ ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα, ὅτι τὸ ὄνομα *Λυκία* εἶναι πικνάρχηιον, εἶναι Πέλασγικὸν χρόνων ἔνδειγμα, ὅπως καὶ τὸ τοῦ λιμένας Ὀρχηστος, καὶ ἐνταῦθεν καταφαίνεται σχέσις καὶ συγγένεια ὅπως καὶ δι' ἄλλων πολλῶν, μετὰ τῶν πικνάρχαιων Ἀρκαδίων καὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Πελαγῶν, οἶον, Λόνων (καὶ μετὰ τοῦ δασέος πνεύματος Χαόνων), Θεσπρωτῶν κλ. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἐς ἄλλοτε ὁ λόγος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς τε πόλεως *Λυκουρσῶν* καὶ τοῦ λιμένας τῶν ἁγίων *Σαράντων*.⁵ Ἡδὲ καιρὸς νὰ εἰπωμεν ὀλίγον τι καὶ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῶν μέρους.

B'

Ὅτι πολλὰ ὀλίγα ἱστορικὰ εἰδήσεις περὶ Ἠπείρου διεσώθησαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν, Ἑλλήσι τε καὶ Λατίνοις, ἐστὶ γνωστὸν τοῖς περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένοις⁶, καὶ ἐνταῦθεν καταφαίνεται ἡ μεγάλη δυσκολία

¹ Γεωγραφ. Μελετίου ἐκδ. Βενετίας. τ. I. περὶ Ἠπείρου. κλ. — ² Πausan. Ἀρκαδ. κλ. VIII. XIX. 4. XX. I σ. 110 τοῦ B' τύμ. ἐκδ. Λειψ. 1854. — ³ Πausan. Ἀρκαδ. VIII. XXVII. 3. 4. 5. 6. σ. 128 τῆς αὐτ. ἐκδ. — ⁴ A. Maury. hist. des religions de la Grèce Antique. tom. A' σ. 50. καὶ 55-56. καὶ ἐκδ. Παρισίων 1857. — ⁵ Τινὲς ὁποῖοις εἶναι ἐνταῦθα Ἀλάττειαν, ἄλλοι Φανωτὴν, ἀρχαίαι πόλεις ἄλλαχού τῆς Ἠπείρου καίμενας, ὥς ἀποδείξαμεν ἐν τῇ ὑποδληθείσῃ κατὰ τὸ 1867 εἰς τὴν Ἀθήνησι Ἀρχαιολογ. Ἐταιρείαν πραγματεία ἡρώων, δημοσιευθεῖσα καὶ εἰς τὴν Πανδώραν (φύλλαδ. 456 τῆς 15 Μαρτίου 1869. τ. ιθ' σ. 435-472. — ⁶ Ἀλεξίου Πάλλη, ἱατροῦ, Μιλέται ἐπὶ τῆς Ἀρχαίας γεωγραφ. καὶ ἱστορ. τῆς Ἠπείρου. σ. I ἐν Ἀθήναις, εἰς ἰδιαιτέρον φυλλάδιον ἐκδοθεῖσαι.

τῆς συγγραφῆς τῆς Ἑπειρωτικῆς ἱστορίας, ἂν μὴ θέλῃ τις νὰ γράφῃ αὐθαίρετα καὶ φαντασίας μυθοπλαστεύουσι δημιουργήσκει, ἔτινα ἡ ἐπιστήμη ἀπορίπτει ὡς κοσμημᾶτικά κατ' οὐδὲν χρήσιμα. Ὅθεν περὶ Λυκούρου (Λυκουρσίου ἢ Λυκουρσῶν) διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναγράψωμέν τι ἐνταῦθα ἱστορικόν, προσιτὸν τῇ ἐπιστήμῃ τῇ τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν ἐπιδιωκούσῃ ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε. Ἀπὸ Ὀμήρου μέχρι τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους, χρονικὸν διάστημα χιλίων ἐτῶν, ὡς ἔγγιστα, οὐδαμοῦ εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας ἰδιαιτέρως μνηίας ἀξιοῦται ἡ πόλις Λυκία, οὐδ' ὁ λιμὴν αὐτῆς, ὡς θέσεις, ἐνθα γεγονὸς τι ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν ἱστορίαν συνέβη· καὶ πάλιν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος τὰ αὐτὰ παρατηροῦνται, ὅτε αἶρνης ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος παρελθὼν εἰς τὸ μέσον παριστᾷ τὴν ὑπὸ τῶν Γότθων καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν τῆς πόλεως, ἥδη ἐχούσης τὸ ὄνομα Ἀρχισος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μαρτυρία αὕτη ἔχει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον, παρατιθέμεθα ταύτην ὥδε ὁλόκληρον, οὕτω ὡς ἔχουσιν. «Τωτίλας ἠδὲ πλοῖα μακρὰ ἐς τριακῆσια Γότθων πληρώσας, ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐκέλευσεν ἰέναι, ληΐζεσθαι τε τοὺς παραπίπτοντας, ἐπιστείλας δυνάμει τῇ πάσῃ· οὐτος δὲ ὁ στόλος ἄχρι ἐς τὴν Φαιάκων χώραν, ἣ νῦν Κέρκυρα ἐπικαλεῖται, οὐδὲν ἄχαρι ἐργάζεσθαι ἔσχε· νῆσον γὰρ οὐδεμίαν ἐν τῷδε τῷ διάπλῳ οἰκουμένην ζυμβάιναι εἶναι, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Χάρυβδιν πορθμοῦ μέχρι εἰς τὴν Κέρκυραν, ὥστε πολλάκις ἐγὼ ἐνταῦθα γενόμενος διηπορούμην, ὅποι ποτὲ ἄρα τῆς Καλυψοῦς ἡ νῆσος εἴη. Ταύτης γὰρ τῆς θαλάσσης οὐδαμῇ νῆσον ἠεθέαμαι, ὅτι μὴ τρεῖς οὐ πολλῶ ἄπωθεν τῆς Φαιακίδος, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ ἠσταδίων τριακυσίων, ἄγγιστά πη ἀλλήλων οὔσαι, βραχείας καμίδῃ καὶ οὐδὲ ἀνθρώπων ἐχούσας οἰκίας, οὐδὲ ζώων, οὐδὲ ἄλλων τὸ παράπαν οὐδέν. Ὅθινοί δὲ καλοῦνται τανῦν αἱ νῆσοι αὗται, καὶ φαίη ἂν τις τὴν Καλυψὶν ἐνταῦθα γενέσθαι καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ὀδυσσεά, γῆς τῆς Φαιακίδος ὄντα οὐ πολλῶ ἄπωθεν, ἣ σχεδὶα (ὡς φησιν Ὀμηρος), ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ, νηὸς ἡτινος χωρὶς, ἐνθένδε διαπορθμεύεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα ἡμῖν ὅσον τεκμηρίου ἔσθαι, εἰρήσθω· τοῖς γὰρ παλαιοτάτοις εἰς τὸ ἀκριβὲς ἐναρμόσασθαι τὸν καλῆσθαι λόγον, οὐ ῥάδιον· ἐπεὶ ὁ πολὺς χρόνος τὰ τε τῶν χωρίων ὀνόματα καὶ τὴν ἀμφ' αὐτοῖς δόξαν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστοι μεταβάλλειν φιλεῖ. . . . ἡμεῖς δὲ αὖθις, ὅθεν περ ἐξέβην, ἰτέον· ἐπειδὴ εἰς τὴν Κέρκυραν οὗτος ὁ Γότθων στόλος ἀφίκετο, αὐτὴν τε ἦγον καὶ ἔφερον ἐξ ἐπιδρομῆς, καὶ ὅσαι ἄλλαι αὐτῇ νῆσοι ἐπικεῖνται, αἱ Συβόται καλοῦνται. Διαβάντες δὲ καὶ εἰς τὴν Ἑπειρον ἐξαπινακίως ἀπαντα ἐληΐζοντο, τὰ ἀμφὶ Δωδώνην χωρὶς, καὶ διαφερόντως Νικόπολιν τε καὶ Ἀρχισον· οὐ δὴ Ἀρχίσον, τὸν Αἰρείου πατέρα, ἐξ Ἰλίου ἀλαύσης ξὺν τῷ παιδὶ πλείοντα, φασὶν οἱ ἐπιχώριοι, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι, καὶ τὴν ἐπωρυμλίαν τῷ χωρίῳ δοῦναι. Περιόντες δὲ τὴν παραλίαν ὅλην, καὶ ναυσὶν Ἑλλήνων ἐντυχόντες πολλὰς, αὐτοῖς φορτίοις ἀπάσας εἶλον· ἐν ταῖς εἶναι ξυνέβη καὶ τῶν νηῶν τινάς, αἱ τῇ Ναροῇ

στρατιὰ ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὰ ἐπιτήδεια ἔφερον. Ταῦτα μὲν οὖν τῇ δε ζυνή-
 ννέχθη γενέσθαι¹. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν ταύτην φαίνεται ὅτι ὁ αὐτο-
 κράτωρ Ἰουστινιανὸς συνώκισε τὴν πόλιν ἢ περισυνήγαγε τοὺς διασκορπισθέντας
 κατοίκους, τοὺς δυνηθέντας νὰ διασωθῶσι, καὶ ἐδείματο καὶ φρούριον πρὸς
 ἀσφάλειαν αὐτῶν, ὅπερ διὰ τὸ ἐγγὺς καίμενον Ἰουσιδίον Ἀκρωτήριον ὠνόμασε
Πουσιδῶνα. Ἀλλ' οὐ μόνον ἐνταῦθα ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ
 τοιαῦτα ἀνήγειρεν ἢ ἐπεσκεύασατο ἀρχαιότερα, ὥστε 37
 ἀπαριθμοῦνται παρὰ τῷ Προκοπίῳ². Ἡ πόλις Ἀγχιστος ἦν καὶ ἔδρα ἐπι-
 σκόπου· δύο δὲ τὰ ὀνόματα, κατ' Ἀραβαντινὸν³, ἀναγράφονται ἐν ταῖς ἱε-
 ραῖς δέλτοις διασωθέντων· τῶν δ' ἄλλων ἀπώλοντο. Ὅτι ὁμοίως συνετήρει θρό-
 νον ἐπισκόπων μέχρι τῆς Ζ' μ. Χ. ἐκτονταετηρίδος, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν
 διασωθέντων Καταλόγων, ὧν μνεία ἐγένετο ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· ἐκ τῶν πολ-
 λῶν δὲ ναῶν, οὓς εἶχεν ἡ πόλις κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους τρισμέγιστος ἦν
 ὁ τῶν Ἀγίων 40· οὗτινος καὶ σήμερον διασώζονται τεσσαράκοντα ὑπόγειοι
 θόλοι στερεώτατοι, ἀνὰ εἰς εἰς ἕκαστον τῶν Ἀγίων 40, ὥστε ἀποτελοῦντο
 40 ναῖσκοι, ὧν ὑπερθεὶς ἄλλοι τοσοῦτοι ἴσως, μὴ σωζόμενοι νῦν· εἰς ἕκαστον
 τῶν ὑπογείων διατηροῦνται βυζαντικαὶ ἀγιογραφίαι ἀλώβητοι, ὡς καὶ ἐν κε-
 ραῖς ἐντετειχισμένοις διάφοροι ἐκκλησιαστικαὶ ᾠδαὶ ἢ τροπάρια· ὡσαύτως
 καὶ εἰς τὸ φρούριον πολλὰ λείψανα οἰκοδομῶν ἐντετειχισμένα ἀτάκτως καὶ
 ἐνθενκἀκεῖθεν ἀπερορμημένα ὑπῆρχον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως
 καὶ ἐρήμωσιν ἡλλοιώθησαν τὰ πάντα· πότε δ' ἐγένετο ἡ καταστροφή καὶ
 ὑπὸ τίνος, ἐν ἀκριβεῖς ἐπιστημονικῇ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ τις τι· παρὰ-
 δούς τις περὶ τοῦ ὅτι ὁ περίφημος ναὸς τῶν Ἀγίων 40 μετὰ τὴν ἐρήμωσιν
 τῆς πόλεως ἀποκατέστη μοναστήριον, ἀλλὰ κατεστράφη καὶ τοῦτο βραδύτε-
 ρον. Ὁ Ἀλῆ πασῶς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐρειπίων ἀνήγειρεν, ἢ μάλλον εἰ-
 πεῖν ἐπεσκεύασε τὸ ἀρχαῖον φρούριον, ὅπερ ἡ Υ. Πύλη συνετήρει καὶ ὕστερον,
 ἀλλ' ὅτε ὁ Γκιολέκκας κατὰ τὸ 1847 ἤγειρεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Τουρ-
 καλοὺς τῆς Ἠπείρου κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον Αὐκουρ-
 σίου καὶ κατεῖχεν ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας, καθ' οὓς διήρκεσεν ἡ ἐπανάστασις τῶν
 Ἀλβανῶν, συντηρουμένη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κωλέττου· μετὰ ταῦτα ἡ Υ.
 Πύλη, περὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἐπαναστάσεως, ἐνεκα τοῦ τότε δυστυχῶς
 ἐπισυμβάντος θανάτου τοῦ Κωλέττου, ἀφῆκεν εἰς ἀχρηστίαν ἀφοπλίσασα τὸ
 φρούριον καὶ μεταβιβάσασα εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀκτὼ χάλκινα βενετικά
 κανόνια ἐξ αὐτοῦ, ἅπερ ἐκεῖ καὶ εἰς χάλκινα νομίσματα μετεποιήσατο.
 Τοῦ Κωλέττου τὰ σχέδια ἠθέλησαν ἐπ' ἐσχάτων καὶ οἱ ἡμέτεροι νὰ ἐπανα-
 γάγωσιν ἀτυχῶς εἰς ἣν ἀφέθησαν γραμμὴν, ἀλλ' οἱ καιροὶ ἥλλαξαν καὶ
 ἡ στιβαρὰ χεὶρ φεῖ ! ἐξέλιπε.

1 Προκοπ. Καισαρ. περὶ τοῦ Γοτθικοῦ πολέμου. Βιβ. Γ' κεφ. ΚΖ' § 12. σ. 222-223.
 ἐκδ. Βενετίας 1729. — 2 Προκοπ. Καισαρ. περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ. Βιβλ. Δ'
 κεφ. Α' ἐκδ. παλαιὰ Παρίσιον. — 3 Π. Ἀραβαντινοῦ Ἱστορ. τόμ. Β' ἐν λέξει Ἀγχισμοί.

Τὰ μὲν προϊόντα, δι' ἃ τὸ Λυκούρσιον διακρίνεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δελ-
φίνου, εἰσὶ τὰ ἐγγέλια καὶ τὰ φασόλια· καὶ τὰ μὲν ἐγγέλια ἐν τῷ ποταμῷ
Σιμόντι¹ καὶ κατὰ τὰ ὑποαὐτοῦ σχηματιζόμενα ἔλη ἀγρεύονται εἰς δὲ ἡδύ-
τατα τὴν γεῦσιν καὶ λαπιθέσσονται· τὰ δὲ φασόλια ἐν τῇ ὑπὸ τὸ Λυκούρσιον
πεδιχθὶ σπείρονται· εἶναι δ' ἐκ τοῦ εἶδους, ὅπερ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι
καλοῦσι λόπια, ἀλλ' ἀρίστης ποιότητος· ἐκεῖ γίνεται καὶ εἶδος τι καπνοῦ,
ὅπερ καλεῖται ἰδίᾳ ὀνομασίᾳ τζίμαρι, καὶ ἔχει φύλλα ἐπιμήκη καὶ στενὰ·
ἀλλ' εἰς τὰ σιγάρια σπινθηροβολεῖ καὶ διαχέει εὐωδίαν ἀρίστην, ὡς τὸ ὕψω-
πον χόρτον, πλήρουν τὰ δωμάτια ἀρωματικῆς τινος ὀσμῆς· φυτεύεται ὁμῶς
εἰς μικρὸν ποσότητα διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ τιμὴν, ὅταν εἶναι γνήσιον. —
Ἄν δ' ὁ Θεὸς θελήτῃ καὶ ἐμπνεύσῃ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ἵνα γένηται ἡ
ἐνωσις ἐκείνων τῶν μερῶν μετὰ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, τότε καὶ τὰ προ-
όντα θέλουσιν ἐπαυξήσῃ καὶ τὰ δεινὰ τῆς Ἡπείρου θέλουσι πύσῃ, ὡς ἔ-
λεγε πρὸ χρόνων ὁ αἰμνῆστος ἀδελφός μου Κωνσταντῖνος, ἐν ἀνεκδότῳ αὐ-
τοῦ ποιήματι ἀπὸ μέρους τῆς Ἡπείρου, τάδε·

Ἢὰν ὁ Ζεὺς θελήσῃ
τὰ ἀκρόφι καὶ φιλήσῃ
ἡμὰ καὶ τὰ παιδιὰ μου,
θὰ πύσῃ τὰ δεινὰ μου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ σχολάρχης Θουρίας
Ἐκ Ἀροδιανῆς τῆς Ἡπείρου.

Ο ΑΠΕΞΗΡΑΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ *

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΑΜΦΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Τὸ θῦμα

«Ἀγαπητέ μοι Ἀέον, εἶπεν ὁ κ. Πενάλτος ἀκούων τὴν διήγησίν σου ταύ-
την ἀνεμνήσθην τὴν τελευταίαν τῆς διανομῆς τῶν βραδείων. Ἠκροάσθημεν τὸν
λόγον σου ὡς ἀκροῶνται τὸν λατινικὸν λόγον τοῦ καθηγητοῦ τῆς ῥητορικῆς.
Ἐν τοιοῦτῳ δὲ ἀκροατηρίῳ ὑπάρχει πάντοτε πλειονοψηφία τις, ἥτις οὐδὲν
νέον μανθάνει, καὶ μειονοψηφία ἥτις οὐδὲν ἐννοεῖ. Ἀλλ' οἱ πάντες ὁμῶς
ἀκροῶνται χάριν τῶν μετέπειτα συζητήσεων τῆς διανομῆς τῶν βραδείων.

¹ Περὶ Σιμόντος ποταμοῦ (Βιστρίτης γῆς) θέλωμεν γράψαι ἰδίαν πραγματείαν.

* Ἰδὲ σελ. 582.